

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 81'373.613

В. В. Засименко

Національний транспортний університет

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ЛОГІСТІВ

Статтю присвячено дослідженню проблеми формування англomовної компетенції у фаховому писемному спілкуванні студентів-логістів. Проаналізовано сучасний стан викладання англійської мови в нелінгвістичних вишах. Виявлено позитивні та негативні тенденції у формуванні фахової іншомовної комунікації студентів-логістів. Відібрано перевізні й товаросупровідні документи як навчальний матеріал. Визначено етапи та розроблено комплекс вправ для навчання майбутніх логістів заповнення документів транспортної логістики англійською мовою.

Ключові слова: англomовна компетенція, фахове писемне мовлення, транспортна логістика, перевізні й товаросупровідні документи.

Постановка проблеми. Інтеграція України до європейського та світового простору, інтенсивне розширення міжнародних зв'язків і вихід вітчизняних компаній на міжнародний ринок спричинили необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців, які володіють навичками й уміннями професійного іншомовного спілкування. Загальноновизнаною стала тенденція підготовки студентів до зростаючих потреб міжнародної мобільності та тіснішої співпраці в галузях логістики, економіки, науки, освіти, торгівлі, проектування тощо. Отже, це потребує оновлення цілей і змісту навчання іноземних мов у нелінгвістичних ВНЗ, а також розроблення відповідних навчально-методичних матеріалів. З цією метою в Україні було укладено нову програму з англійської мови для професійного спілкування. Кінцевою метою навчання іноземних мов у нелінгвістичних вишах визначено формування у студентів професійної комунікативної компетенції, що необхідна для реальних професійних сфер і ситуацій, які мають бути конкретизовані відповідно до професійних потреб і контекстів [1, 8].

Згідно з чинною програмою з англійської мови для професійного спілкування до вмінь писемного мовлення висувають такі вимоги: готувати й продукувати ділову та професійну кореспонденцію, писати з високим ступенем граматичної коректності резюме, протоколи та ін., заповнювати бланки для академічних і професійних цілей із високим ступенем граматичної коректності, виконувати цілу низку мовленнєвих функцій та реагувати на них, гнучко користуючись загальноновживаними фразами тощо [1, 9]. Так, наприклад, у межах однієї із загальних професійних рубрик «Загальне робоче оточення і повсякденна робота» актуальним для нашого дослідження є вміння «заповнення бланків із відомостями про себе та

організацію; розуміння та написання резюме, супроводжуючих листів, рекомендацій тощо» [1, 12].

Аналіз актуальних досліджень. Питанню формування професійної іншомовної комунікативної компетенції у студентів немовних ВНЗ присвятили свої роботи низка дослідників: Д. В. Бубнова, В. Д. Борщовецька, М. М. Волошинова, Н. Д. Гальскова, Н. Л. Драб, Н. В. Зінукова, Т. М. Корж, З. М. Корнева, О. М. Метьолкіна, С. В. Радецька, Ю. О. Семенчук, Г. С. Скуратівська, О. М. Устименко, І. А. Федорова, І. І. Халєєва та ін.

Проте методика формування у студентів – майбутніх фахівців із логістики – англомовної комунікативної компетенції писемного мовлення, зокрема заповнення міжнародних логістичних документів, не була достатньо вивчена. Відтак, соціальна значущість і необхідність якісної підготовки логістів, які володіють іншомовною комунікативною компетенцією писемного мовлення на належному професійному рівні зумовили актуальність даного дослідження.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній розробці методики формування у студентів-логістів англомовної писемної комунікації на матеріалі міжнародних логістичних документів.

Методи дослідження:

- вивчення та аналіз логістичної документації з метою відбору навчального матеріалу;
- лінгвометодичний аналіз текстів перевізних і товаросупровідних документів з метою визначення їхніх мовних особливостей;
- аналіз наукової та методичної літератури з методики викладання іноземних мов, лінгвістики, педагогіки, документознавства, логістики в межах теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Міжнародну діяльність багатьох компаній та організацій супроводжує ціла низка документів, які необхідні для підготовки, оформлення та проведення зовнішньоторговельних операцій. Для студентів-логістів уміння створювати фаховий документ набуває великого значення в іншомовному писемному спілкуванні, адже через такі документи із зовнішньої торгівлі встановлюються професійні контакти та закріплюються усні домовленості. Вагому роль в успішному здійсненні міжнародної діяльності на всіх її етапах відіграє саме кваліфіковане створення й заповнення різноманітних фахових документів. Тому майбутні логісти, які включаються в процес міжнародного англомовного писемного спілкування після закінчення вишу, повинні володіти вміннями документального оформлення своєї професійної діяльності.

Оскільки в системі вищої освіти формуванню вмінь і навичок іншомовної професійної писемної комунікації приділяється недостатня увага, це є причиною тривалої адаптації майбутніх логістів до професійної

діяльності. Тому вирішення проблеми формування та розвитку спеціальних іншомовних умінь, пов'язаних із фаховим спілкуванням, вважаємо значущою умовою підвищення якості професійної іншомовної підготовки студентів-логістів.

У сучасному світі актуальності набуває питання про мовну підготовку фахівців, які покликані розвивати й удосконалювати технічний прогрес, оскільки іноземна мова для сучасного випускника технічного вишу виступає одночасно й засобом виробництва та гуманізації освіти, і невід'ємною частиною культури. Висококваліфікований фахівець – майбутній логіст – має володіти належним рівнем і якістю фахової іншомовної комунікативної компетенції, що дозволить йому конкурувати на міжнародному ринку праці.

Сьогодні в нелінгвістичних вишах простежуються як позитивні, так і негативні тенденції у формуванні фахової іншомовної комунікації студентів-логістів. Серед позитивних тенденцій виділяємо укладання чинних програм з англійської мови для студентів немовних спеціальностей (2005) у контексті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (2003), а також забезпечення процесу викладання іноземної мови друкованими та електронними засобами навчання. До негативних тенденцій відносимо постійно зростаючі вимоги до якості навчання за рахунок одночасного скорочення годин з іноземних мов, відірваність викладання англійської мови від потреб міжнародної спільноти, розрив між змістом університетської іншомовної підготовки майбутніх фахівців та існуючою практикою застосування знань з іноземної мови за фахом у суспільстві.

Основу професійної діяльності майбутніх логістів складають фахові декларативні знання про наявні види перевізних (накладна, коносамент, наскрізний коносамент, чартер) та товаросупровідних (пакувальний листок, інвойс, сертифікати якості й походження) документів, процедурні знання про правила їх оформлення, а також мовленнєві вміння й навички заповнювати логістичні документи. Не менш важливими для професійної діяльності логіста є його особистісні якості: логістичне мислення, комунікабельність, високий рівень професіоналізму, здатність швидко реагувати та вміння знаходити конструктивні рішення. Необхідність навчання майбутніх логістів заповнювати як друковані, так і електронні бланки фахових документів певною мірою зумовлена переходом логістичних компаній, які здійснюють міжнародні вантажні перевезення, на електронний документообіг.

У ході відбору документів транспортної логістики як навчального матеріалу для формування фахової іншомовної писемної компетенції студентів-логістів ми керувалися низкою критеріїв: автентичність і функціональність транспортного документа, соціокультурна цінність, адаптованість до навчального процесу. Серед фахових документів

транспортної логістики ми зосредили увагу на перевізних і товаросупровідних документах. У межах першого типу виділено різновиди накладних залежно від виду транспорту, яким здійснюється вантажоперевезення; в межах другого типу – пакувальний листок, інвойс та сертифікати якості та походження.

На основі аналізу фахової літератури з логістики, вивчення документів з міжнародних транспортних вантажоперевезень і власного досвіду ми виділили основні етапи роботи із заповнення бланків документів міжнародних вантажоперевезень студентами-логістами.

1. Опрацювання студентами заповненого англійською мовою бланку логістичного документа. На цьому етапі студенти набувають знань про документи транспортної логістики й процедурні знання про правила заповнення такої документації. Водночас на першому етапі розвитку набувають професійна свідомість, логістичне мислення, високий рівень професіоналізму, здатність швидко реагувати й уміння знаходити конструктивні рішення майбутніх фахівців із логістики.

Наведемо приклад завдання, що можна запропонувати студентам-логістам на цьому етапі. *Уявіть, що ви – працівник компанії «...», яка надає логістичні послуги. Серед документів, що супроводжують партію товару – сертифікат якості. Уважно перегляньте зміст кожної графи документа та відповідно оберіть найоптимальніший вид транспортного засобу для подальшого транспортування цього вантажу. Обґрунтуйте свій вибір.* Під час виконання такого завдання студент-логіст отримує роль працівника реальної логістичної компанії та водночас знайомиться з вітчизняними й іноземними компаніями з надання широкого спектру логістичних послуг. Опрацьовуючи сертифікат якості, студенти мають змогу ознайомитися з іншими товаросупровідними документами на даний вантаж (пакувальний листок, інвойс та сертифікат походження). У такий спосіб студент максимально включається в реальну ситуацію у сфері надання транспортних послуг.

2. Заповнення студентами-логістами окремих граф (рубрик) у перевізному документі. На другому етапі студенти – майбутні фахівці з логістики – ознайомлюються з друкованими й електронними бланками перевізних і товаросупровідних документів, набувають умінь роботи з різноманітними засобами навчання тощо. До того ж, на даному етапі вдосконалюються професійна свідомість, логістичне мислення, високий рівень професіоналізму, здатність швидко реагувати та вміння знаходити конструктивні рішення. Завдання, що пропонується на даному етапі: *уявіть, що ви – працівник компанії «...», яка надає логістичні послуги. Серед документів, що супроводжують партію товару – сертифікат якості. Заповніть його графи згідно з особливостями вантажу.*

У ході виконання цього завдання студенти отримують перелік вантажів, з якого вони обирають будь-який на свій розсуд, або пропонують власний варіант.

3. Самостійне заповнення студентами всього бланку логістичного документа. На даному етапі студенти-логісти знайомляться з друкованими й електронними бланками логістичних документів, набувають умінь заповнення повноцінного бланку таких документів, працюють над удосконаленням навичок професійної свідомості й системного мислення, здатністю швидко й незалежно приймати логістичні рішення.

Завдання, що можуть бути запропоновані на даному етапі. *Уявіть, що ви – працівник логістичної компанії «...». Заповніть товаро-транспортні накладні для мультимодального перевезення вантажу. Або: Заповніть пакет перевізних і товаросупровідних документів для автоперевезення (перевезення вантажів морем, залізницею чи авіасполученням).*

Виконання такого завдання передбачає, що студент-логіст має знати, які документи входять до пакету перевізних і товаросупровідних документів, а також який різновид накладної використовується при міжнародних вантажних перевезеннях різними видами транспорту. Урізноманітнює такі вправління те, що кожен студент має змогу обрати вантаж за власним уподобанням.

4. Само- і взаємоконтроль з боку студента та його одногрупників і контроль (з боку викладача) заповненого бланку перевізного або товаросупровідного документів. Цей етап є важливим, оскільки розуміння змісту логістичних документів фахівцями в даній галузі є запорукою того, що логіст, який отримує або продовжує транспортування вантажів, кваліфіковано виконує свої професійні обов'язки. Взаємоконтроль дає змогу студентам відчувати себе в ролі керівника компанії, який перевіряє роботу своїх підлеглих, зокрема правильність заповнення ними перевізних і товаросупровідних документів. У такий спосіб дане вправління набуває комунікативної спрямованості.

Формування навичок створення й заповнення фахової документації англійською мовою є необхідним складником навчального процесу в нелінгвістичних вищих навчальних закладах, без чого неможлива підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі надання логістичних послуг. Задля ефективного вирішення цього питання важливою була розробка методики навчання створення й заповнення фахової документації англійською мовою.

Висновки. Таким чином, підґрунтям для відбору нами документів транспортної логістики як навчального матеріалу стали: типові комунікативні ситуації писемного фахового іншомовного спілкування, сфери професійної іншомовної комунікативної діяльності логістів у здійсненні міжнародних вантажоперевезень, комунікативні наміри та

завдання фахівців у сфері надання логістичних послуг. Критеріями відбору транспортних і товаросупровідних документів слугували автентичність та функціональність документа, соціокультурна цінність та адаптованість до навчального процесу.

Так, метою навчання створення транспортної документації є формування вмій та навичок заповнювати бланки фахових документів і складати тексти певного типу з метою успішної реалізації комунікативних намірів у межах конкретної ситуації професійного спілкування. При цьому важливим є дотримання композиційно-жанрової структури документа, правильне вживання необхідних позамовних, мовних і мовленнєвих засобів.

У дослідженні нами запропоновано такі етапи навчання студентів-логістів заповнювати бланки логістичних документів: перший етап, на якому студенти опрацьовували зміст заповненого бланку логістичного документа; другий етап, на якому студенти заповнювали окремі графи в документі транспортної логістики; третій етап, на якому студенти заповнювали весь бланк логістичного документа; четвертий етап, на якому здійснювали різні форми контролю правильності заповненого бланку: само- і взаємоконтроль з боку студентів та контроль з боку викладача.

Перспективи подальших наукових розвідок. Основні положення даної статті можуть знайти застосування під час проведення практичних занять з іноземної мови зі студентами-логістами, розробки навчальних програм і посібників з логістики, тестових технологій, спецкурсів щодо професійної освіти фахівців-логістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [кол. авторів Г.Є. Бакаєва та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
2. Сокур І. М. Транспортна логістика : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] /І. М. Сокур, Л. М. Сокур, В. В. Герасимчук. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 222 с.

РЕЗЮМЕ

Засименко В. В. К вопросу о формировании письменной англоязычной компетенции у студентов-логистов.

Статья посвящена исследованию проблемы формирования англоязычной компетенции в профессиональном письменном общении студентов-логистов. Проанализировано современное состояние преподавания английского языка в неязыковых вузах. Раскрыты позитивные и негативные тенденции в формировании профессиональной иностранной коммуникации студентов-логистов. Отобраны перевозочные и товаросопроводительные документы как учебный материал. Определены этапы и разработан комплекс упражнений для обучения будущих логистов правилам заполнения документов транспортной логистики на английском языке.

Ключевые слова: англоязычная компетенция, профессиональная письменная компетенция, транспортная логистика, перевозочные и товаросопроводительные документы.

SUMMARY

Zasymenko V. To the problem of developing students-logisticians' written English competence.

The integration of Ukraine into European community and global space, the intensive expansion of international ties and the entry of national companies into the international market have called for training highly-qualified specialist having the skills and good knowledge of professional foreign language communication. The recent trends of students training that correspond to the increasing demands for international mobility and closer cooperation in the spheres of logistic business, economics, science, education, commerce, designing and others have become generally recognized. Consequently, the update of learning needs and teaching programs applied in non-linguistic higher educational institutions, as well as the elaboration of corresponding teaching aids have been required nowadays. For this purpose, a new English teaching program aimed at the development of professional communication has been worked out in Ukraine.

International companies and organizations use a variety of documents regulating the arrangement, execution and conduction of foreign trade operations. The ability to draw up a working document demonstrated by a student studying logistics has been of crucial importance in a foreign language writing environment as such documents are used for establishing business contacts and confirming oral agreements. The correct drafting and filling up different working papers are key factors for a successful international activity at all stages. This is the reason why future logistics experts being involved in the process of international English communication have to acquire the skills required for keeping documents needed for their professional activity. A long lasting professional adaptation experienced by future logistics specialists is caused by the lack of adequate attention paid to the issues of mastering foreign language writing skills.

In this research we have offered the following stages to be followed by the students while filling up logistic documents: the first phase implies the acquaintance with the logistic blank content; at the second stage the students have to fill some entries in a shipping logistics document; at the third stage the students are supposed to fill in the whole logistic form; at the fourth stage different forms of control over the correct form filling are assumed: self-control, mutual control (taken by the students) and control (taken by an instructor).

Key words: English competence, professional writing communication, transport logistics, transport and shipping documents.

УДК 37.013.42:004.77

Н. В. Коваленко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С. Макаренка

ПРОБЛЕМА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ В ПЕНІТЕНЦІАРІЇ ТА ЗМІСТІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті проаналізовано фактори, що ускладнюють повернення до повноцінного життя звільнених осіб, визначено важливість усвідомлення деформаційних змін свідомості засуджених у професійному зростанні майбутнього соціального педагога, розглянуто можливості відображення означених причинно-наслідкових зв'язків у змісті навчальної дисципліни «Соціальна робота в пенітенціарній системі України» та реалізації основних положень в університетському педагогічному процесі.